

України [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://old.niss.gov.ua/monitor/Monitor1_72/01.htm.

20. Chornyy A. V., Paskar M. O. Analiz zaborhovanosti iz vyplaty zarobitnoyi platy za vydamy ekonomichnoyi diyalnosti [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://intkonf.org/chorniy-a-v-paskar-m-o-analiz-zaborhovanosti-iz-viplati-zarobitnoyi-plati-za-vidami-ekonomichnoyi-diyalnosti-u-chernivetskiy-oblasti/>.

21. Indeks inflyatsiyi v Ukraini 1991–2014 rr. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://profimeter.com.ua/Encyclopedia/detail.php?ID=875>.

22. Kupets O. V. Bezrobittya v umovakh reformuvannya ekonomiky Ukrainy // Naukovi zapysky NaUKMA: Ekonomichni nauky. – 2000. – T.18. – S.31–38.

23. Bartsos V. V. Kontsepsiya derzhavotvorennia yak reformator's'kyi antykrizovyy dokument Narodnoho rukhu Ukrainy v sotsial'no-ekonomichnyi haluzi [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://vuzlib.com/content/view/1909/52/>

24. Politychna systema i hromadyanske suspilstvo: yevropeyski i ukraiynski realiyi / zah. red. A. I. Kudryachenko. – K.: NISD, 2007. – 396 s.

25. Vasylychenko S. Zahublena mazhorytarka. Yak polityky pidlashтовували pid sebe vybory [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2012/05/25/87099/>.

Bidochko L. Ya., graduate student of the Department of Political Science, National University of «Kyiv–Mohyla Academy» (Ukraine, Kyiv), bidochko.lesia@gmail.com

Leftist politics in Ukraine (1990's): economic and non-economic factors

From the viewpoint of Western political tradition, the most problematic part of Ukrainian politics is its left wing, which currently is practically obsolete. Analyzing the historical causes of this situation, we use the theoretical and methodological tools of the school of cultural materialism. Based on the peculiarities of this paradigm, we follow the postulate that infrastructure, mode of production and reproduction, operates as the primary variable in determining cultural development: it has influence on structure, while structure exerts little influence upon infrastructure. Ukraine's socio-economic development in the 1990's was characterized by a decline in infrastructure indicators and radical structural transformation. The decline in the share of the public supplementary product of the lower social strata has inevitably led to an increase in social discontent, one form of which was the vote for left-wing opposition to the government course. In the national elections of 1994, 1998, 1999, left political parties have demonstrated impressive results and some positive dynamics. Next, we analyze the factors that limit the growth of electoral support and the political power of the left parties. In addition to social status, national identity was one of the aspects that determined electoral preferences of voters in independent Ukraine. For the left, it was a «finger cuffs» situation: for instance, CPU gained voices in Donbas region, but its electoral support in Galicia was rather weak. Restriction of the conversion of social frustration into political dividends of the left parties could be reached by certain mechanisms of representative democracy, which were partly under the control of the ruling circles, the beneficiaries of market transformations. Particularly in the case of Ukraine, this was supposed to be the support of the executive power to maintain the majority system of parliamentary elections. Ukrainian situation confirms theoretical assumptions about the increasing role of both structural and infrastructural factors in the life of industrial societies: infrastructure remains the basis of social development in the industrial societies, but structural changes play an independent role, while superstructure (culture and ideology) enjoys a certain autonomy and exerts a «reverse effect» on material factors.

Keywords: cultural materialism, Ukraine's politics, economy, left, CPU, SPU, parliamentary elections, nationalism.

* * *

УДК 32.01(477)–05+94(477)–05

Гоцуляк В. М.,

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії і політології,
Хмельницький національний університет
(Україна, Хмельницький), gotsylak@ukr.net

ІДЕЇ С. ПЕТЛЮРИ В ПРОЦЕСАХ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

В умовах політичних, військових протистоянь, загальної нестабільності та дезорганізації суспільства надзвичайно актуальним є встановлення загальних умов порозуміння між людьми, обґрунтування раціональних норм людської поведінки. Мирне співіснування людей різних національностей в рамках однієї держави – України – постає одним із головних гуманістичних і моральних імперативів сьогодення.

Завдяки зусиллям таких людей, як С. Петлюра, Україна відбулася як держава, як самостійний політичний організм з усіма атрибутами державності. Саме сильна, динамічна українська держава, яка має авторитет у світі, захищає свої інтереси, дбає про своїх громадян – є головною умовою подальшого розвитку української спільноти. Питання про роль держави, про ставлення особистості до політичної влади, що діє в Україні, до її окремих представників, надзвичайно гостро стоїть і сьогодні.

Ключові слова: антисемітизм, єврейські погроми, українська нація, українська державність, український соціум, національна і культурна єдність.

Історична пам'ять, притаманна українській спільноті, знання про історичні події 1917–1920 років, окреслення значущості ролі С. В. Петлюри в процесі національного державотворення сприяють тому, що сучасна українська людина усвідомлює свою національну ідентичність і прагне реалізувати її в різних формах соціальної та політичної творчості. Крім того, механізми історичної пам'яті виявляються досить ефективними, коли йдеться про розвиток таких суспільних інституцій, які репрезентують головні ідентифікаційні моделі української нації.

Можна стверджувати, що сам С. Петлюра належав до тієї когорти людей, які завдяки своїй різноманітній діяльності – політичній, військовій, просвітницькій – репрезентували головну ідентифікаційну модель сучасного українства, побудовану на утвердженні національної самосвідомості і захисті національних інтересів. Відомо, що ідентичність гарантує захищеність української спільноти, забезпечує її від загроз, сприяє подоланню відчуженості людини від держави.

Питання ідентичності – це, зрештою, і питання національної безпеки, збереження засад національного буття. Головна модель української ідентичності формувалася і реалізовувалася в роки боротьби української нації за незалежність, в непростий час національно-визвольних змагань, передусім в роки Української революції 1917–1921 років. Можна стверджувати, що підтримка у 1991 р. ідеї утвердження української незалежності стала закономірним результатом довгого і непростої руху української спільноти до своєї власної національної держави, яскравим свідченням необхідності усвідомлення потреби в національній ідентифікації.

Розмірковуючи про комунікативні підходи до аналізу сучасного суспільства, один з найвидатніших представників сучасної комунікативної філософії Ю. Габермас зауважує, що ефективним соціальний (політичний) лад буде тоді, коли індивіди діють з власними цілями та інтересами і в той же час створюють стійкі форми суспільної інтеграції. Важлива роль ним відводиться координації різних видів діяльності та взаємозв'язку людей в рамках соціального цілого. На його думку, саме комунікативна дія зосереджує в собі можливість координації соціальних і політичних планів, дій і, зрештою, суспільної інтеграції. Особливо це повинно виявляти себе у тих окремих життєвих формах і життєвих світах, котрі пов'язані щоразу конкретними традиціями та царинами інтересів [1, с. 28–30]. Повною мірою ці слова можна віднести і до способів організації українського світу.

Історично перспективною є така модель влади, відповідно до якої відбувається інтеграція зусиль індивідів навколо спільної мети, а функціонування різних інституцій спрямоване на забезпечення розвитку держави, захисту інтересів своїх громадян.

У різні періоди історичного розвитку, у будь-яких ситуаціях і реаліях національного буття центральною була і залишається ідея української державності, провідником якої серед багатьох українських достойників і політичних діячів, був також С. В. Петлюра. Результатом і закономірним наслідком багатолітніх і трагічних національно-визвольних змагань, безпосереднім учасником яких він був, стало постання української держави.

Завдяки зусиллям таких людей, як С. Петлюра, Україна відбулася як держава, як самостійний політичний організм з усіма атрибутами державності. Саме сильна, динамічна українська держава, яка має авторитет у світі, захищає свої інтереси, дбає про своїх громадян – є головною умовою подальшого розвитку української спільноти. Слід обов'язково враховувати те, що питання про роль держави, про ставлення особистості до політичної влади, що діє в Україні, до її окремих представників, надзвичайно гостро стоїть сьогодні. На думку авторів колективної праці «Український соціум», складність політичної ситуації, яку переживає українське суспільство, передбачає усім патріотичним силам визнати наявну державну владу своєю, взяти на себе відповідальність за її стан, відстоювати її інтереси і добре ім'я у світі як свої власні, паралельно намагаючись проводити виховну роботу з національного «освідомлення» і вносячи відповідні до українських цілей корективи у її рішення та дії [2, с. 326].

У контексті розглядуваних проблем, пов'язаних з осмисленням великої спадщини С. В. Петлюри і з'ясуванням її значення для розв'язання нагальних проблем сучасного українського соціуму, необхідно торкнутися ще однієї надзвичайно суттєвої проблеми. Йдеться про необхідність досягнення консенсусу, порозуміння між різними політичними і національними силами при реалізації надважливих для українців і всіх, хто живе в Україні, завдань, а також про свого роду філософію відповідальності за здійснювані дії та вчинки.

В умовах політичних, військових протистоянь, загальної нестабільності та дезорганізації суспільства надзвичайно актуальним є встановлення загальних умов порозуміння між людьми, обґрунтування раціональних норм людської поведінки, визначення гуманістичних вимірів буття в цілому. Власне, це має пряме відношення до спроб визначення умов співіснування людей, груп, спільнот, які мають різну історію, мову, сповідують іншу релігію. Мирне співжиття людей різних національностей в рамках однієї держави – України – постає одним із головних гуманістичних і моральних імперативів сьогодення.

Дотримання цього імперативу є особливо важливим, коли згадати про непросту історію взаємин українців і євреїв у роки революції, а також про так звану «ціну» єврейського питання для українців і, зокрема, для С. Петлюри. Не можна спростувати факти єврейських погромів у 1918 р., хоча не так однозначно є констатація ступеню вини самого С. Петлюри за них. У свій час суд у Парижі виправдав вбивцю С. Петлюри, не зваживши на аргументи його захисту. Проте єврейські погроми – це дуже неоднозначний момент української історії. Він потребує не тільки історичного, правового, але й додаткового морально-філософського осмислення.

Очевидним і значущим для демократичної української спільноти є те, що історія єврейських погромів може служити підтвердженням надзвичайно важливої тези: засадничими принципами людського життя мусить бути взаєморозуміння, згода, а не тваринна ненависть і конфронтація.

Як відомо, час революції, іноземної інтервенції в Україні, громадянської війни був одним з найкритичніших періодів в українській історії. Події, які відбувалися в цей час, були прямо пов'язані з перемогами й поразками українського уряду, з його устремлінням створити нормальні умови для мирного, незалежного існування молодого української держави. Центральна Рада як вищий політичний орган країни здійснювала демократичні прогресивні реформи, її діяльність сприяла розвитку національної демократії в Україні. Стосунки з національними меншинами декларував II Універсал (проголошений 16 липня 1917 року), який встановлював автономію для українського народу і забезпечував рівність для національних меншин, що проживали в Україні. Єврейська громада схвально ставилася до всіх демократичних заходів, здійснюваних українським урядом, розглядаючи свої інтереси в контексті боротьби України за незалежність.

В III Універсалі, який проголошував створення Української Народної Республіки, підкреслювалося, що український народ, здобувши свою національну волю, охоронятиме вільний національний розвиток народів, що живуть в Україні. Українські євреї вітали і підтримали Універсал, вбачаючи у ньому втілення своїх політичних прагнень. А сама ідея національно-культурної автономії свідчила про високі моральні якості й політичну далекоглядність українських політичних діячів.

Але беззаконність, мародерство, анархія в час громадянської війни своїм наслідком мали войовничу нетерпимість, що перетворилася в погроми. Деморалізовані війська після падіння уряду Керенського і захоплення влади більшовиками були причиною безладдя, аморальності, грабунків. Саме вони й несуть відповідальність за перші погроми в Україні [3, с. 8]. Єврейські погроми – це, передусім, наслідок великоімперської політики. Як свідчить В. Кедровський, колишній головний інспектор війська УНР, перший великий погром учинили на Поділлі вояки російського корпусу в листопаді 1917 р.

С. Петлюра рішуче виступав проти погромів і безпорядків. Проте ескалація насильства вплинула на радикалізацію настроїв та на позиції українських і єврейських таборів. При цьому аж ніяк не можна відкидати симпатію євреїв до «єдиной и неделимой России», з одного боку, і негативну реакцію на це українців. Крім того, в час українсько-більшовицького протистояння євреї були на боці ворогів української державності, відчувалися традиційні симпатії єврейської громади до великоруської культури й політики.

Погіршення політичної ситуації в Україні ще більше віддалило українців від євреїв, і цей чинник зіграв велику роль у трагічній історії обох народів. Євреї не сприйняли ідею української незалежної держави, не підтримали IV Універсал. Таким чином, політичні симпатії та ідеали в українців та євреїв були різними. До того ж більшовицька інтервенція січня 1918 р., а потім гетьманство Скоропадського анулювали Закон про

національно–персональну автономію для меншостей в Україні.

Будучи прихильником політичної незалежності та самостійності України, С. Петлюра намагався втілити ідеали соціальної справедливості й рівності виключно в рамках суверенної української республіки. Разом з В. Винниченком він прийняв пропозиції професора Гольдельмана для відновлення національно–персональної автономії для національних меншин.

Сам С. Петлюра доброзичливо ставився до євреїв, захищав їх, висловлював співчуття до них, через що його називали «жидівським батьком». Він виступав проти гноблення однієї нації іншою, прагнув налагодити стосунки між українцями та євреями, досягти порозуміння. Однак зусилля Петлюри і Директорії в цілому не увінчались успіхом через майже повну відсутність євреїв у лавах борців за українську державу.

У 1919 р. Україною прокотилася хвиля насильства. Незважаючи на свої прагнення встановити доброзичливі стосунки між українцями та євреями, С. Петлюра розумів, що його невелике військо не могло вести боротьбу аж на три фронти і водночас підтримувати порядок у країні. У зв'язку з цим він виступав за формування єврейських загонів самооборони. Проте єврейські ліві партії, особливо впливовий Бунд, опиралися цим заходам, фактично кидаючи багато єврейських громад напризволяще.

В цілому загальне погіршення соціально–політичних умов, поразка й деморалізація українського війська стали поштовхом, який призвів до агресивних дій щодо єврейського населення. Як пише Т. Гунчак, «євреї стали тим козлом відпущення, на якого вилились всі образи, болі й кривди місцевих жителів» [3, с. 14]. Це й було головною причиною єврейських погромів в Україні під час революції та громадянської війни. Велику роль зіграла й імперська, чорносотенна, шовіністична політика Росії. Особливістю її, як відомо, був войовничий антисемітизм.

Таким чином, сукупність історичних, соціальних, економічних та політичних чинників, підсилена більшовицькою агітацією, спричиняла ворожнечу між українцями та євреями, і в результаті, створювала ту вибухову ситуацію, яка призвела до дуже трагічних наслідків і погромів.

Політика Директорії щодо протидії єврейським погромам не знаходила широкої підтримки серед загалу – грабежі, гвалтування, вбивства єврейського населення не припинялися протягом усієї весни 1919 р., а заходи уряду щодо цього були неефективними і Директорія не мала ніякої змоги опанувати стихію.

Слід наголосити, що тоді, коли українсько–більшовицький фронт стабілізувався, уряд під керівництвом Б. Мартоса зміг проводити більш дієву політику, в тому числі і по захисту євреїв від погромів. При чому ініціатором і автором антипогромницьких законів був саме С. Петлюра. Усвідомлюючи те, що у його війську є чимало членів колишньої «чорної сотні» та антисемітськи настроєних елементів, С. Петлюра намагався реформувати українську армію і придушити спалахи антисемітизму. У результаті чисельність петлюрівського війська зменшилася, але воно стало ефективнішим.

Але, незважаючи на всі заходи, насильства не вщухали. Петлюра продовжував закликати українців до толерантності і переконувати їх у тому, що євреї беруть участь у боротьбі за українську справу, намагався спростувати поширені пропагандистські штампи, що ніби всі євреї були ворогами української державності. Все це в цілому відображало реальну політику та заходи Директорії. Зусилля С. Петлюри та Директорії, по–перше, приносили конкретні результати, а по–друге, вони схвально сприймалися як євреями, так і представниками інших національностей.

Як наслідок, поліпшення і стабілізація політичного становища в країні привело до порозуміння між євреями та українцями. Починаючи з літа 1919 року чимало делегацій, що представляли різні єврейські громади та політичні партії, зустрічалися з С. Петлюрою і висловлювали свою підтримку українських національних змагань. Гірка іронія полягає в тому, що саме тоді, коли єврейські делегації вихваляли Петлюру за його конструктивну працю, за кордоном його зображували лютим антисемітом, на руках якого запеклася єврейська кров. І все це було не випадково. Вороги української держави сподівалися дискредитувати українців, спаплюжити ім'я людини, яка уособлювала політичні ідеали нації. Натомість С. Петлюра продовжував цікавитися долею українського єврейства навіть після того як більшовицькі війська змусили відступити його до Польщі. Він закликав українців не вдаватися до будь–яких антисемітських дій. А сподівались на антибільшовицьке народне повстання і вживаючи всіх заходів для забезпечення єврейського населення від погромів, С. Петлюра відправив своїх представників – Романа Смаль–Стоцького і Максима Славинського – на XII сіоністський конгрес з пропозицією створення загонів єврейської жандармерії, які б фінансувалися українською державою. Однак ці наміри йому не вдалося здійснити.

Таким чином, посилаючись на відомі історичні документи і свідчення, можна відкинути звинувачення С. Петлюри як очільника української держави в антисемітизмі. Вони є необґрунтованими, а то й повністю абсурдними. Для реконструкції виявів українського життя в час національно–визвольних змагань потрібна критична та збалансована його оцінка, без безпідставних та однобічних узагальнень дій та вчинків видатних представників Української революції.

Разом з тим сучасна українська спільнота мусить зробити належні висновки із своєї трагічної історії, сформулювати для себе перспективу цивілізованого поступу і співпраці з усіма народами, які живуть у сучасній Україні. Звісно, необґрунтованим буде шукати єдину, загальноприйнятну модель людського співжиття й робити загальнообов'язковими рекомендації щодо утвердження певних норм і принципів людських взаємин. Проте очевидним є те, що як окрема людина, так і спільнота в цілому мусить усвідомлювати відповідальність за свою діяльність, вчинки і розв'язання різних проблем. По суті, визначальною для сучасної української людини повинна бути етика відповідальності, побудована на засадах порозуміння, узгодження вихідних моральних норм і принципів. Це стосується повною мірою і взаємин національних.

Історичний досвід взаємин українців та євреїв у час національно-визвольних змагань 1917–1921 років і становлення української держави є показовим і повчальним щодо усвідомлення потреби формування атмосфери політичної, духовної і релігійної толерантності, яка була необхідна для кожної людини, незалежно від її національності, мови, конфесійної приналежності. Саме толерантність породжувала і буде породжувати такий своєрідний феномен, як «привабливість» життя в Україні. Найбільш оптимальною формою соціального життя мусить бути співробітництво і діалог, а не конфронтація і нетерпимість. Мирне полагодження конфліктів і непорозуміннь, толерантне ставлення до іншого – це норма цивілізованого розвитку українського соціуму.

Українська спільнота мусить не лише усвідомлювати, а й реагувати на всі непрості виклики, які стоять перед нею. Надзвичайної ваги для неї є висновок про те, що становлення національної ідентичності, яке органічним чином пов'язане з розвитком української державності, має супроводжуватися усвідомленням значущості цінності єднання українства.

Національна і культурна єдність – це сила, що здатна об'єднати всіх представників української спільноти у єдине ціле, мотивувати їх на досягнення соціально значимих цілей, сприяти культурному, інтелектуальному й економічному розквітові нації. Важливою передумовою досягнення українським суспільством національної єдності у різні періоди історичного розвитку було також утвердження духовної спільності народу. Формування її завжди було потужним засобом консолідації, утвердження історично перспективних форм людського життя та громадянської солідарності.

Відомо, що однією з головних причин поразки української держави у 1917–1921 роках стали відсутність єдності всередині українських політичних сил, суперечності і непорозуміння між ними навіть перед загрозою втрати національної незалежності, різного роду ідеологічні розбіжності, особистісні конфлікти. В цілому все це привело до дезорганізації влади, хаосу і нестабільності в державному управлінні, до поразок перед сильними зовнішніми ворогами.

Не підлягає сумніву те, що нові можливості розвитку українства можливі лише в тому разі, якщо українське суспільство вибудує справді нову систему національних координат.

Сьогодні в Україні йде важкий і досить суперечливий процес перетворення населення колишньої радянської республіки у самоврядну українську націю. В ході цього перетворення точаться запеклі дискусії про культурні, ідейні, психологічні доміанти, які визначатимуть обличчя цієї нової нації. Водночас визначаються і її справжні лідери, і панівні норми людського та національного співжиття. Від того, наскільки згуртованими, динамічними й цілеспрямованими будуть ті суспільні сили, які відстоюють модель «української України», залежить успіх або остаточне фіаско української справи. Уроки української історії 1917–1921 років, досвід боротьби за українську незалежність і українську державу таких людей, як С. Петлюра, є досить показовими як для вибору Україною своєї історичної перспективи, та і засобів її реалізації.

Варто наголосити на тому, що брак об'єднаності й координації зусиль – це одна з найбільш очевидних проблем і перешкод у розвитку української нації, української держави протягом багатьох століть.

Сучасне життя вимагає великої концентрації зусиль і сил для подальшої ефективної діяльності в напрямку здійснення своєї національної справи.

Список використаних джерел

1. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство / Габермас Ю.; пер. з нім. А. Онишка. – Львів: Літопис, 2000. – 318 с.
2. Український соціум / [За ред. В. С. Крисаченка]. – К.: Знання України, 2005. – 792 с.
3. Гунчак Т. Симон Петлюра та євреї / Гунчак Т. – К.: Либідь, 1993. – 48 с.
4. Попович М. Червоне століття / Попович М. – К.: АртЕк, 2007. – 888 с.

References

1. Habermas Yu. Strukturni peretvorennia u sferi vidkrytosti: doslidzhennia katehorii hromadianske suspilstvo / Habermas Yu.; per. z nim. A. Onyshka. – Lviv: Litopys, 2000. – 318 s.
2. Ukrainskiy sotsium / [Za red. V. S. Krysachenka]. – K.: Znannia Ukrainy, 2005. – 792 s.
3. Hunchak T. Symon Petliura ta yevrei / Hunchak T. – K.: Lybid, 1993. – 48 s.
4. Popovych M. Chervone stolittia / Popovych M. – K.: ArtEk, 2007. – 888 s.

Gotsuliak V. M., Candidate of Political Sciences, Associate Professor, Associate Professor, Department of Philosophy and Political Science, Khmelnytsky National University (Ukraine, Khmelnytsky), gotsylak@ukr.net

The ideas of S. Petliura in the processes the formation of Ukrainian statehood

In conditions of political, military confrontation, general instability and disorganization of society, it is extremely important to establish general conditions of understanding between people, justification of rational norms of human behavior. Peaceful coexistence of people of different nationalities within a single state – Ukraine – is one of the main humanistic and moral imperatives of the present.

Due to efforts of such people, as S. Petlyura, Ukraine took a place as the state, as independent political organism with all of attributes of the state system. Exactly the strong, dynamic Ukrainian state which has authority in the world protects the interests, cares of the citizens – is the main condition of subsequent development of the Ukrainian association. Question about the role of the state, about attitude of personality toward political power which operates in Ukraine, to its separate representatives, extraordinarily sharply stands today.

Keywords: anti-semitism, Jewish pogroms, Ukrainian nation, Ukrainian state system, Ukrainian social life, national and cultural unity.

* * *

УДК 94(477)«1990»

Дем'янчук В. А.,
кандидат історичних наук, здобувач, Центр дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Україна, Львів), inukr@inst-ukr.lviv.ua

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРЧОЇ КАМПАНІ ІВАНА ГЕЛЯ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УРСР ТА МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ (1990 Р.)

Проаналізовано особливості виборчої кампанії відомого українського громадсько-політичного діяча, дисидента, політв'язня, публіциста Івана Геля до Верховної Ради УРСР та Львівської обласної ради першого демократичного скликання у 1990 р. Охарактеризовано участь І. Геля у передвиборчих мітингах, реакцію спецслужб УРСР на критику дисидентом політичного устрою СРСР, репресій над відомими опозиційними до влади громадсько-політичними діячами, переслідуванням духовенства та віруючих. Доведено, що передвиборча програма І. Геля передбачала створення умов для формування багатопартійної системи в УРСР, легалізації діяльності всіх громадських організацій і самодіяльних т.зв.